

Raakvlakken tussen onderwijs en welzijn in de Huizen van het Kind

Leentje DE SCHUYMER

“Voor jonge kinderen is het cruciaal dat ze zich kunnen ontwikkelen in een zorgende en stimulerende omgeving. Het scheppen van maximale kansen is een gedeelde verantwoordelijkheid van de private en publieke sector, van een goede thuisomgeving en een stimulerende ruimere omgeving. Bestaat er iets mooiers dan jongeren vormen tot wendbare en weerbare volwassenen? Ons laboratorium van talent maximaal ontplooiën? Jongeren wapenen voor een wereld die we nog niet kennen. Kansen geven, kansen nemen, kansen krijgen en kansen grijpen.”

Bovenstaande is een samenvoeging van twee onderscheiden paragrafen uit de beleidsnota's van onderwijs en welzijn. Het leest als een coherent denkspoor, beginnende bij jonge kinderen en lopende tot aan de jongvolwassenheid, waarbij kansen creëren en ontwikkelen de rode draden zijn.

Onderwijs en welzijn zijn uiteraard twee verschillende beleidsdomeinen, elk met hun eigen doelstellingen en opdrachten, maar evengoed zijn er gedeelde. De gedeelde en de verschillende doelstellingen (ge)bieden ons, als welzijns- en onderwijsactoren, de kans te nemen om samen te werken om kinderen en jongeren maximale kansen te geven en te laten grijpen.

In hoofde van gezinnen is die noodzaak duidelijk. Het welzijn van een kind bepaalt immers ten dele hoe dit kind zal functioneren in een klas- en schoolcontext, en welke evoluties het kind op schools vlak zal doormaken. Ook hebben de klas- en schoolcontext en de academische prestaties van een kind een effect op het gevoel van welbevinden van een kind.

Dat er nood is aan - en opportuniteit zit in - samenwerking tussen welzijns- en onderwijsactoren (en breder) is niet nieuw. Denk onder meer aan de Brede Scholen, de lokaal overlegplatformen (LOP), en denk ook aan de internationale aandacht die ervoor bestaat, weerspiegeld in onder andere de aandacht voor leren én zorg in voorzieningen voor jonge kinderen (Early Childhood Education and Care; Vandenbroeck & Lazzari, 2014).

Sinds de start van het decreet houdende de organisatie van preventieve gezinsondersteuning in 2014 zit de opstart van de Huizen van het Kind in Vlaanderen en Brussel in een stroomversnelling. Dit biedt de kans om de zo noodzakelijke samenwerking tussen onderwijs en welzijn te versterken. Aan de hand van enkele concrete voorbeelden wil ik met dit artikel de dialoog wat voeding geven. Maar eerst wat uitleg over de Huizen van het Kind.

De Huizen van het Kind: een inleiding

Op 1 april 2014 trad het decreet houdende de organisatie van preventieve gezinsondersteuning in voege. Geïnspireerd door lokale

praktijken 'van bij ons', evenals nationaal en internationaal onderzoek en aanbevelingen (Blewett et al, 2011; Eeman & Nicaise, 2011; Lindskov, 2010) kiest de Vlaamse regering in dit decreet voor het bundelen van krachten in functie van gezinnen, kinderen en jongeren.

Een Huis van het Kind is in de eerste plaats een **samenwerkingsverband**, een letterlijke bundeling van krachten. Deze samenwerking heeft enkele eigenschappen, of dient deze alleszins na te streven. Ten eerste, de **doelgroep**: de samenwerking binnen een Huis van het Kind is er in functie van ondersteuning van aanstaande gezinnen, gezinnen met kinderen en jongeren, en kinderen en jongeren zelf. Ten tweede, deze samenwerking dient op **lokaal** vlak vorm te krijgen. De meeste Huizen van het Kind worden gemeentelijk uitgebouwd, maar in functie van schaalgrootte en voortbouwend op historiek, zijn er ook Huizen van het Kind die intergemeentelijk vorm krijgen. Ten derde, de samenwerking dient minimaal **verschillende pijlers te integreren**, die in hoofde van gezinnen met elkaar samenhangen. Minimaal gaat het over preventieve gezondheidszorg, opvoedingsondersteuning en activiteiten ter ondersteuning van de sociale cohesie. Maar de inhoudelijke ambitie gaat verder en de realiteit toont dat dit ook gebeurt: ook aanbod en maatregelen vanuit onderwijs, cultuur, armoedeverenigingen, jeugd, werk en huisvesting worden, afhankelijk van de lokale uitdagingen, geïntegreerd in lokale Huizen van het Kind. Op die manier willen de Huizen van het Kind - ten vierde - meer **vraaggericht** kunnen werken en beter inspelen op lokale noden. Ten vijfde, de Huizen van het Kind bieden basisondersteuning voor alle gezinnen, met meer ondersteuning voor gezinnen met meer of andere noden of behoeften (**proportioneel universalisme**). Tot slot, met de Huizen van het Kind is het de bedoeling om de dienstverlening en maatregelen **toegankelijk en zichtbaar** te maken voor de lokale gemeenschap en haar gezinnen. Een Huis van het Kind is dan wel in de eerste plaats een samenwerking, maar deze samenwerking krijgt ook enkel maar betekenis voor gezinnen door de manier waarop deze samenwerking naar de burger, naar de gezinnen gaat. De praktijk toont dat dit op verschillende manieren vorm krijgt: daar waar verschillende samenwer-

kingsverbanden kiezen voor een fysiek huis, zijn er ook die kiezen voor verschillende antenepunten, pop-upinitiatieven, evenementen, website, facebook,...

Kortom, een Huis van het Kind is een lokaal samenwerkingsverband dat als doel heeft om aanbod en maatregelen ter ondersteuning van gezinnen meer coherent en beter te ontsluiten, opdat meer gezinnen beter ondersteund worden.

Sinds de start van het decreet zijn er 123 samenwerkingsverbanden erkend als Huis van het Kind. Hierdoor is er in 177 van de 308 gemeenten in Vlaanderen en Brussel een initiatief tot Huis van het Kind. Het is de ambitie van minister Vandeuren om tegen het einde van de legislatuur in iedere gemeente een initiatief te hebben, zodat er een gebiedsdekkend aanbod is voor gezinnen in Vlaanderen en Brussel.

Samenwerking onderwijs en welzijn in Huizen van het Kind

Wat kunnen die Huizen van het Kind betekenen voor een versterkte samenwerking in functie van kinderen, jongeren, ouders, welzijns- en onderwijsactoren?

In de beleidsbrieven 2015-2016 van de betrokken ministers wordt de link tussen onderwijs en welzijn binnen de Huizen van het Kind gemaakt. Vlaams minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, Jo Vandeuren, spreekt over het potentieel van de Huizen van het Kind om tot echte basisvoorzieningen uit te groeien, waarbij dit potentieel onder meer zal worden ingevuld door de link met onderwijs te versterken. Vlaams minister van Onderwijs, Hilde Crevits, neemt in haar beleidsbrief de Huizen van het Kind op als raakvlak tussen onderwijs en welzijn en hangt beleidseigen doelstellingen vast aan de Huizen van het Kind, onder meer in het kader van kleuterparticipatie.

Aangezien de Huizen van het Kind een ruime waaier aan maatregelen en aanbod (kunnen) bundelen die met opvoeden en opgroeien van kinderen te maken hebben, kunnen ze een instrument zijn om gezamenlijk minstens volgende te realiseren:

- Betere aansluiting van aanbod en maatregelen op de lokale behoeften, uitdagingen en opportuniteiten.
- Het verhogen van de toegankelijkheid van aanbod en maatregelen.
- Betere aansluiting op de noden en behoeften van kinderen, jongeren en/of hun gezin.
- Doelstellingen realiseren die men niet alleen kan realiseren en daarbinnen gebruikmaken van elkaars expertise.

Enkele concrete praktijken

In wat volgt worden enkele praktijkvoorbeelden besproken, die de hogergenoemde 4 elementen (A-D) meer concreet maken. Het gaat om praktijkvoorbeelden die de link maken tussen onderwijs en welzijn, en allen ingebed zijn in een lokaal Huis van het Kind.

Elk praktijkvoorbeeld wordt aangewend om een ander element meer te gaan belichten. Het voorbeeld met betrekking tot de voorschoolse periode in Genk toont hoe men op basis van een lokaal gedetecteerde nood aan de slag gaat om de brug tussen welzijn en onderwijs te maken (A). Het initiatief te Zele werkt vanuit een partnerschap aan de toegankelijkheid van het kleuteronderwijs (B). Het vertrekpunt te Gent is het beter aansluiten op noden en behoeften van gezinnen door extra in te zetten op het raakvlak tussen wel-

zijn en onderwijs (C). Het voorbeeld te Sint-Niklaas toont hoe men doelstellingen realiseert die men niet alleen kan realiseren en waarbinnen men gebruikmaakt van elkaars expertise om jongeren, met gedifferentieerde noden, zo goed mogelijk te ondersteunen (D).

Voorschoolse periode

In Genk delen welzijns- en onderwijsactoren de bezorgdheid dat sommige kinderen, door ruime contextfactoren, minder kansen krijgen in de eerste jaren van hun leven. Bij de start van het kleuteronderwijs leidt dit tot grote verschillen in startpositie tussen kinderen. Vanuit deze lokaal gedetecteerde nood startte men 'Instapje' op, een gezinsgericht ontwikkelingsstimulerend en wetenschappelijk onderbouwd voorschoolse programma (De Haene, & Colpin, 2010) dat inzet op het creëren van extra kansen voor kinderen in de eerste levensjaren. Het maakt deel uit van het flankerend onderwijsbeleid, en wordt vanuit welzijn erkend als aanbodsvorm ter versterking van de onderwijskansen. Het programma wordt breed bekend gemaakt, als een kans voor ieder kind tussen 1 jaar en 2,5 jaar, in buurten met verhoogde kansarmoede.

Het programma bestaat uit een wekelijks huisbezoek, met focus op spel en interactie tussen ouder en kind. Dit wordt aangevuld met een maandelijkse groepsgerichte activiteit (instapuurkje) die vanaf 2 jaar meer frequent wordt en de naam krijgt van Instapklasje, aangezien de groepsgerichte aanpak dan sterk aan een klasje doet denken.

Instapje is één van de vele programma's die zich in Genk situeren op de dwarsverbinding tussen onderwijs en welzijn⁴. De sterkte van Instapje is niet enkel het programma op zich, maar ook de inbedding in een netwerk Huis van het Kind (Campus O³) waar heel wat andere activiteiten en ondersteuning wordt geboden. Zo kan integrale zorg worden geboden, waarbij niet puur een focus ligt op ontwikkelingsstimulering maar op brede gezinsondersteuning die er is voor ieder gezin en een andere invulling en intensiteit kan krijgen, afhankelijk van vragen en behoeften van ouders.

Warme overgang naar de kleuterschool

In Zele stelde men vast dat de overgang naar het kleuteronderwijs drempels met zich meebrengt. Drempels die er kunnen zijn voor ieder gezin, maar meer prominent ervaren worden bij gezinnen met jonge kinderen die zich in een maatschappelijk meer kwetsbare positie bevinden, waaronder gezinnen met jonge kinderen uit de vrij grote Turkse gemeenschap die in Zele leeft. Verschillende onderwijs- en welzijnsactoren (LOP, scholen en hun brugfiguur, CLB, Kind en Gezin, Agentschap Integratie en Inburgering) werkten samen met de dienst samenleving van het gemeentebestuur een plan van actie uit, dat schooloverschrijdend werkt en – sinds de start van het Huis van het Kind – vanuit het Huis van het Kind wordt georganiseerd. Het doel is om kinderen de overstap naar de kleuterschool tijdig en voldoende voorbereid te laten maken. Ieder kind dat 2 jaar wordt te Zele, ontvangt persoonlijk (via Kind en Gezin en/of huisbezoek van een medewerker van de dienst samenleving) een uitnodiging voor deelname aan een voorschoolse traject 'Voor het eerst naar school? Super Sim wijst je de weg' in het Huis van het Kind.

Het voorschoolse traject bestaat uit 7 sessies, waar er rond allerlei thema's in groep wordt samen gekomen met ouder en kind. Een Turkse tolk wordt voorzien zodat de taal geen barrière hoeft te zijn. Dit initiatief wordt positief geëvalueerd door de scholen zelf en kent bijval van de gezinnen. Doordat verschillende actoren samenwerken, kunnen de middelen en inzet verdeeld worden, waardoor de

investering te dragen is voor ieder actor.

Het feit dat dit initiatief vanuit het Huis van het Kind wordt georganiseerd, wat een plaats is voor alle gezinnen, maakt het initiatief laagdrempelig en niet-probleemgebonden. Hierdoor is het mogelijk om ontmoeting tussen verschillende ouders te realiseren en in te zetten op het realiseren van een sociale mix, wat een belangrijke meerwaarde is binnen dit initiatief.

Naar het basisonderwijs

Het Inloopteam in Nieuw Gent bereikt een vrij grote groep gezinnen met jonge kinderen, veelal met een migratiegeschiedenis, die zich in een maatschappelijk kwetsbare positie bevinden. Hun werking is ingebed in een 'antennepunt' van het 'Huis van het Kind Gent' waar een gedifferentieerd aanbod gezinsondersteuning te vinden is. Ouders stelden de vraag om hen en hun kinderen mee te helpen ondersteunen op het moment dat hun kinderen de overgang moeten maken van de 3de kleuterklas naar het 1ste leerjaar. Vanuit die vraag is het Zomerklasje ontstaan. Tijdens 10 voormiddagen, verspreid over 2 weken in juli en augustus, oefenen kinderen op een leuke manier hun fijne motoriek, taal en rekenbegrippen. Ook sociale vaardigheden en werkhouding komen aan bod. Dit wordt (meestal) begeleid door een leerkracht die dit op vrijwillige basis doet.

Dit aanbod wordt niet-probleemgebonden bekend gemaakt, maar bij de deelnemende kinderen gaat het vooral over kinderen die, gezien contextfactoren, weinig kansen hebben om in de zomervakantie geleerde vaardigheden te gaan oefenen. Daarnaast wordt op dit antennepunt ook wekelijks op woensdagnamiddag huistaakbegeleiding voorzien.

Het Zomerklasje loopt reeds enkele jaren en goede toeleiding én afstemming met scholen is cruciaal om het te doen slagen. Kinderen en ouders evalueren het als positief. Binnen het Huis van het Kind Gent is dit initiatief, met lokale middelen van het OCMW, verder uitgebreid naar andere kansarme buurten te Gent waarvoor men kan rekenen op samenwerking met andere partners van het Huis van het Kind om het uit te bouwen. Vanuit de Zomerklas groeide inmiddels binnen het Huis van het Kind ook een nieuw project in samenwerking met Hogent, namelijk huistaakbegeleiding bij gezinnen door stagiairs.

Aanbod voor jongeren

In Sint-Niklaas bouwt het Huis van het Kind voort op het bestaande samenwerkingsverband dat zich initieel rond de Opvoedingswinkel heeft opgebouwd. De link met onderwijs was daar van in het begin aanwezig doordat het CLB deel uitmaakte van het samenwerkingsverband rond de Opvoedingswinkel en mee aan de wieg stond van een aantal projecten binnen de Opvoedingswinkel en doordat activiteiten van de Opvoedingswinkel van in het begin ook samen met scholen werden georganiseerd.

In het Huis van het Kind Sint-Niklaas zijn nu dan ook verschillende initiatieven werkzaam die, zowel vanuit preventief oogpunt alsook vanuit omgaan met gedragsmoeilijkheden, multisystemisch met kinderen en jongeren werken en waarbinnen welzijn en onderwijs elkaar raken, zoals LIFT, TRAJECT OP MAAT, STOP 4-7, en Traject 8-12. Specifiek gericht op jongeren is time-out opgezet. Indien het bij een bepaalde jongere moeilijk gaat op school en de ondersteuning die de school kan bieden uitgeput is, dan kan in samenspraak met het CLB time-out worden opgestart. De begeleiding gebeurt door een begeleider van buiten de school die een krachtgericht traject

opstart met de jongere en daar ook de school bij betreft. Op die manier werken onderwijs en welzijn samen en zetten ze elkaars expertise in, om doelstellingen te bereiken die men elk op zich niet zomaar zou kunnen bereiken.

Het mag duidelijk zijn dat bovenstaande vier voorbeelden niet dankzij de Huizen van het Kind zijn ontstaan, maar dat de Huizen van het Kind er net op voortwerken en ze versterken. Samenwerking tussen welzijn en onderwijs binnen de Huizen van het Kind wordt lokaal zeker niet steeds van nul opgebouwd.

CLB en Huizen van het Kind

Hogervermelde voorbeelden tonen dat er voor kinderen van verschillende leeftijden operationele samenwerking is tussen welzijnsactoren en scholen in functie van specifieke projecten, die met de start van de Huizen van het Kind hierin geïntegreerd worden. Ze tonen ook dat het CLB binnen die samenwerking vaak een belangrijke rol inneemt. Afsluiten doe ik met een voorbeeld waarin de nadruk ligt op concrete samenwerking met het CLB binnen het Huis van het Kind.

CLB's bevinden zich per definitie op het raakvlak tussen welzijn en onderwijs, aangezien ze vanuit beide beleidsdomeinen een opdracht waarmaken. Enerzijds hebben ze de opdracht om vraaggestuurd en subsidiair ten aanzien van de school te werken. Anderzijds maken ze binnen integrale jeugdhulp deel uit van de Brede Instap² waardoor ze zich vanuit de eigen werking zo laagdrempelig mogelijk naar ouders en jongeren dienen te profileren. In Poperinge zag het vrij CLB Poperinge het Huis van het Kind als opportuniteit om deze, op het eerste zicht conflicterende, opdrachten waar te maken.

Het Huis van het Kind Poperinge-Vleteren bestrijkt een groot werkingsgebied en voorziet daarom momenteel verschillende antennepunten waar gezinnen, kinderen en jongeren laagdrempelig kunnen binnenwandelen met om het even welke vraag die met "spelen en ontmoeten, zorgen en opvoeden, en gezond opgroeien" te maken heeft. De antennepunten, allen bekend gemaakt als Huis van

het Kind, worden bemand door actoren zoals het Sociaal Huis en het consultatiebureau van Kind en Gezin. Eén van deze antennepunten wordt ook bemand door het CLB en is gekoppeld aan de fysieke locatie van het CLB. Omdat er in de regio met de betrokken partners wordt ingezet op het zo laagdrempelig mogelijk profileren van deze antennepunten, kiest het CLB ervoor om via deze weg, dus als 'Huis van het Kind', haar Brede Instap-functie op te nemen.

Subsidiar zet het CLB haar meer intensieve begeleiding, zoals trajecten met kinderen en jongeren in, alsook het vraaggericht werken ten aanzien van scholen. Op die manier kan naadloos worden doorverwezen vanuit het Huis van het Kind naar meer intensievere vormen van ondersteuning of (indien dit nodig zou zijn) naar hulpverlening, van het CLB zelf of andere partners.

Conclusie

De voorbeelden binnen dit artikel tonen wat we allemaal reeds weten maar daarom nog niet altijd realiseren. Namelijk dat onderwijs- en welzijnsactoren (en bij uitbreiding ook nog heel wat andere actoren) een *gezamenlijke rol* spelen in het gezond en positief grootbrengen van kinderen en jongeren. En dat, indien we die rol gezamenlijk spelen, we een sterker verhaal kunnen schrijven in hun leven. Dat we weliswaar *verschillende vertrekpunten* hebben, zoals leren versus zorg, zoals school versus gezin. Maar dat, indien deze vertrekpunten elkaar ontmoeten en elkaar verrijken, we toch weer wat dichters staan bij de realiteit van hoe kinderen en jongeren effectief groot worden.

Ze nodigen met andere woorden uit om verder in te zetten op de kruisbestuiving tussen onderwijs en welzijn.

De voorbeelden tonen ook aan wat de meerwaarde is om praktijken, die ontstaan door het bundelen van krachten, te ontsluiten via het Huis van het Kind. Dit is omdat dat aanbod dan niet op zich staat maar ingebed is in een ruimer kader waar een diversiteit aan aanbod en maatregelen *voor iedereen* wordt ontsloten. Dit maakt het laagdrempelig en accepteerbaar voor gezinnen (niemand wordt 'gevisieerd'). Dit maakt het ook gemakkelijker om elkaar als partner te vinden. Hierdoor wordt het ook eenvoudiger om de link te maken naar extra aanbod of maatregelen bij extra noden en behoeften, zodat meer en beter kan worden aangesloten bij de nood of behoefte van het gezin, het kind of de jongere.

Ze nodigen met andere woorden uit om de Huizen van het Kind in te zetten als instrument om krachten te bundelen om aanbod en maatregelen beter en meer coherent te ontsluiten.

Leentje DE SCHUYMER

Kind en Gezin
Preventieve gezinsondersteuning
Hallepoortlaan 27, 1060 Brussel
leentje.deschuymer@kindengezin.be

Meer info over de Huizen van het Kind kan je vinden via www.huizenvanhetkind.be.

Met dank aan de organisaties die bereid waren hun praktijkvoorbeelden te delen, en die ermee akkoord konden gaan dat ik slechts een klein fragmentje van hun werking kon belichten in de scope van dit artikel.

REFERENTIES

- Blewett, J., Tunstill, J., Hussein, S., Manthorpe, J., & Cowley, S. (2011). 'Children's Centres in 2011. *Improving outcomes for the children who use Action for Children Children's Centres*', Watford: Action for Children.
- De Haene, L., & Colpin, H. (2010). *Bevorderen van de onderwijskansen van kinderen uit kansarme milieus. Onderzoek naar het effect van het programma Instapje in Genk Noord*. KULeuven.
- Eeman, L., & Nicaise, I. (2011). *Studio kinderarmoede*. Verslag van 30 november en 4 december 2011.
- Lindskov, C. (2010). *Family Centre Practice and Modernity. A qualitative study from Sweden*, doctoral thesis, Kristianstad Academic Press.
- Vandenbroeck, M., & Lazzari, A. (2014). Accessibility of early childhood education and care: a state of affairs. *European Early Childhood Education Research Journal*, 22(3), 327-335.
- Wong, S., & Press, F. (2012). Integrated services in Australian early childhood education and care what can we learn from our past? *Australian Journal of Social Issues*, 47 (2), 153-173.

NOTEN

1. Zie oa <http://www.campuso3.be/Homepage/Middenblok/Onderwijs>
2. 'Brede Instap'-actoren hebben als opdracht om een breed en laagdrempelig aanbod te voorzien voor kinderen en jongeren, hun ouders, personen uit hun leefomgeving en in voorkomend geval, hun opvoedingsverantwoordelijken met eender welke hulpvraag met het oog op het verstrekken van informatie, het verhelderen van de vraag, het versterken van de eigen krachten en als nodig het zorgvuldig verwijzen naar het meest passende antwoord, zowel in de jeugdhulp als daarbuiten.